

ásták. Az ÉNy-DK hossz tengelyű ház ÉK-i és DNy-i oldalának közepén egy-egy, ill. a K-i oldala mellett egy további kisebb méretű cölöphelyet találtunk. A 60 cm átmérőjű kemence a ház DNy-i oldalán volt, sütőfelülete 6 cm vastagon átégett. A ház keményre letaposott padlóján cserépbográcsból álló omladékot, a ház közepén egy sekély ülőgödört figyeltünk meg. A ház egykori bejáratának nyomát is megtaláltuk a DNy-i oldalon, amelyet egy a ház oldalsíkjából kiugró sekély gödör jelzett.

A 92+300 és a 92+600 km-szelvények között késő Árpád-kori és középkori, a lelőhelyet kettévágó földúttól Ny-ra emelkedő magaslaton kizárólag középkori objektumok sorakoztak. A késő Árpád-kori település-objektumok kör alakú, ívelten bővülő vagy egyenesen szűkülő falú tárolóvermek, nagyméretű, több beásással tagolt bányagödör, kör alakú cölöphelyek, ívelt vagy egyenes irányú, egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú kerítő és vízelvezető árkok, ill. egy félig földbe mélyített ház maradványai voltak. Két nagyobb méretű folt nyelési szintjén kormos, paticsos betöltést figyeltünk meg, de a néhány centiméter vastagon átégett agyagréteg a bontás során nem kemencére utaló jelenség volt. Az egyetlen Ny-K hossz tengelyű, félig földbe mélyített, lekerekített sarkú, téglalap alakú, 230 cm széles háznak Ny-i fele esett a feltárási területre. A ház Ny-i falának középső részéhez egy kisméretű, ovális alakú kemencét vájtak, melynek fala alig volt átégve, sütőfelülete rossz megtartású volt. A kemence szájnnyílásától K-re kör alakú cölöplyukat bontottunk ki. Dokumentáltuk egy 12 cölöplyukból álló felszín feletti építmény maradványát is. Egy másik, négy cölöplyukból álló építményt is megfigyeltünk, itt a cölöplyukak egy sorban, egy ÉK-DNy-i tengely mentén sorakoztak. A késő Árpád-kori objektumokból korongon készített, fedőhornyos, vállukon bekarcolt vonalköteg mintájú vagy ferdén bevagdalt díszítésű fazék- és bográcstörödékek kerültek elő. Az egyik bográc oldaltörödékén bekarcolt hullám- és vízszintes vonalköteg díszítés látható. Több gödörben találtunk vastárgyakat: kést, ekepapucsot, szögeket, pántokat.

A középkori kör alakú gödrök fala általában ívelten bővülő, majd fenekük felé szűkülő volt. Előkerült egy Ny-K irányú, lekerekített sarkú, szögletes, félig földbe mélyített épület, melynek a nagy része a feltárási területen kívülre esett. A ház É-i fala mellett egy cölöplyukat, a letaposott járószinten pedig 20 karólyukat bontottunk ki. A leletanyagban megtalálhatóak a vékonyabb falú fazekakhoz, korsókhoz, lábas fazekakhoz és fedőkhöz tartozó törödékek. Egy gödörben 16. századi bécsi fazék peremtörödéke is napvilágra került.

A leletanyag a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezeténél kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Botyán Katinka, Bedő Valér, Kajtár Norbert, Nagy Norbert, Tarjányi László és Takács Gábor technikusok.

GULYÁS GYÖNGYI – PÓPITY DÁNIEL

152. Felsőszentiván, Fekete-csatorna (KÖH 73233)

(Bács-Kiskun megye) Á

A HT-135 jelű lelőhely, mely a Magyar-Horvát gázvezeték fektetéséhez kapcsolódó régészeti megfigyelés során került elő, Felsőszentiván külterületén, a Felsőszentiváni Tsz-től 550 m-re É-ra, a Fekete-csatorna két partján húzódó ÉNy-DK irányú kiemelkedéseken található.

2010. április 26. és május 11. között végeztük el a feltárást a nyomvonalban, 1567 m²-en. A felső termőréteg változó vastagságú, a dombtetőkön alig 30 cm, a mélyebben fekvő részeken az 1,7 m-t is elérte. Alatta a sárga homokos altalaj jelentkezett, melyben 94 régészeti jelenség foltja rajzolódott ki. Az objektumok 3 csoportban sűrűsödtek: a két dombtetőn, és közvetlenül a Fekete-csatorna K-i partján. Feltártunk 30 többnyire sekély tároló-, és hulladékgödört, 2 kemencebokrót, 7 kültéri kemencét előtér-gödörrel, 1 részben földbe mélyített házat és 29 árokszakszt. A szelvény K-i végében többnyire ÉK-DNy irányú árokszaksztok kerültek elő, melyek vízelvezető- és kerítőárkok lehettek. Közöttük más objektumot nem találtunk. A vízpart közelében húzódó árkok között azonban már nagy számban kerültek elő egyéb objektumok is: tárológödörök és kültéri kemencék. A 13 kemence közül csak háromnak tudtuk a felmenő falát is részlegesen megfigyelni, a többi esetben a vékony humuszréteg miatt a felső részük elpusztult. Minden kemencében megtaláltuk a keményre átégett tapasztott sütőfelületet, mely alá a legtöbb esetben kerámiatörödékeket és állatcsontot helyeztek a jobb hőmegtartás érdekében. Az egyetlen, részben földbe mélyített, téglalap alakú, cölöphelyes ház a Ny-i dombtetőn került elő. Körülötte árkok, gödrök voltak, DNy-i sarkában egy kemencét alakítottak ki.

Az objektumok leletanyagban szegények voltak, 41 stratigráfiai egység – többsége árok – lelet nélküli volt. A kerámiaanyagban feltűnő volt a cserépbogrács-peremtörödékek nagy száma. A feltárást legérdekesebb lelete egy árokból előkerült, apró, csiszolt, téglatest alakú, átfúrt kő, talán egy nyakban hordott amulett.

A megfigyelt Árpád-kori települészet kapcsolatban állhatott a 450 m-re DNy-ra fekvő, szintén Árpád-kori településsel (HT-137 lh.).

A leletanyag az elsődleges feldolgozást követően a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezeténél kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Bárdos Nándor, Németh Dániel, Szabados György technikusok.

HERENDI ORSOLYA

153. Felsőszentiván, Fekete-csatornától Ny-ra (KÖH 73235)

(Bács-Kiskun megye) I

A HT-136 jelű lelőhely, mely a Magyar-Horvát gázvezeték építésének régészeti megfigyelése során vált ismertté, Felsőszentivántól É-ra, egy nagyobb löszhát

tetején helyezkedik el, melyet K-ról és Ny-ról egy-egy csatorna határol. Területén mezőgazdasági művelés folyik, közvetlen szomszédságában található a HT-135 és a HT-137 jelű lelőhelyek. Kiterjedését növényi fedettsége miatt nem lehetett felmérni, csupán annyit lehetett megállapítani, hogy a gázvezeték egy 50 m hosszú szakaszon veszélyezteteti területét.

Az érintett szakaszt 2010. április 26–27-én tártuk fel. A szelvény K-i végén a termőrét vastagság még elérte az 1 m-t, Ny felé haladva azonban néhány méter után a sárga löszös altalaj erőteljesen emelkedni kezdett, a humusz pedig 30–40 cm-re vékonyodott. A 4 régészeti stratigráfiai egység egy kisebb gödörből, két egyenes vonalú és egy szögletes kerítőárból állt. Datáló leletanyag hiányában koruk ismeretlen maradt. Az objektumok a kutatott terület Ny-i felén helyezkedtek el.

Az itt feltárt 4 objektum pontosabb értelmezése a HT-135 és HT-137 lelőhelyeken előkerült régészeti anyag ismeretében lesz lehetséges. A leletek az elsődleges feldolgozást követően a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezeténél kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Dankó Judit, Czegléczki Tibor, Szöllősi Géza technikusok.

DEÁK ANDREA

154. Felsőszentiván, Jánoshalmi-nyári út (KÖH 73231)

(Bács-Kiskun megye) A

2010. április 23–28. között végeztünk megelőző feltárást a Magyar–Horvát gázvezeték fektetésével érintett HT-134 jelű lelőhelyen, mely Felsőszentiván belterületétől 1 km-re ÉK-re, a Szállás-Járás nevű határrészben, a tranzit vezeték 90+250 és 90+400 km-pontjai között található. A kivitelezés régészeti megfigyelése során több árok és egy gödör feltárta került elő, avar jellegű leletanyag kíséretében. A feltárással érintett területen, az átlagosan 1 m vastag humusztakaró alatt, a sárga agyagos altalajon egy késő avar kori település 7 objektuma, köztük nagyobb kerítőárkok részletei, valamint 1 gödör és 1 kemence került napvilágra. A lehumusztolt 812 m²-ből 387 m² volt régészeti fedett. A feltáráshoz kapcsolódóan végzett terepbejárás során kerámia kis mennyiségben egy közel 100 m-es körben jelentkezett.

A késő avar kori árkok széles, sekélyen az altalajba mélyedő, többszörösen tagolt, nagyobb kerítőárkok részleteinek bizonyultak, melyekből gyér leletanyag került elő. Az ásatás legjelentősebb objektuma egy földbe vájt É–D-i hossz tengelyű szabadtéri kemence, mely az egyik árok oldalának mentén létesült. A kemencéhez D-ről szögletes előtérgödör csatlakozott, melynek alján egy hamusgödör került elő a kemence szája előtt. A részben beomlott kemence megújított sütőfelületébe sütőharang-, fazék- és salaktöredékeket tapasztottak. A telep datálása nagyrészt az itt talált leletanyagra támaszkodik.

A felhasznált fazekak között kézzel formált és korongolt, hullámvonaldíszes edények töredékeit vegyesen találtuk. A töredékekből egy kisebb és egy nagyobb, fésűs hullámvonaldíszes, tojásdad alakú fazekat lehetett összeállítani. Salakot csak az első, azaz az idősebb platiniba tapasztottak be. Ezt az új építések során szinte teljesen elbontották. Feltehetően ennek az első platinának az elbontott omladéka kerülhetett elő a kemencével átellenes oldalon egy betöltési rétegben, amely alatt egy szemmel láthatólag leülésre szolgáló padka bukkant elő. Ehhez egy lábtartó gödör is tartozott a munkagödör alján. Az ülőkéből éppen a kemence tűzterébe lehetett látni. Az újabb platni kialakításakor ezt a padkát elfedhették. A kemencéhez az árokból lehetett legkönnyebben lejutni, amelynek kapcsolódó szakasza rézsűsen lejtett a munkagödör felé. A kemence kialakításakor egyértelmű szempont lehetett az árok jelenléte.

A leletek az elsődleges feldolgozásukat követően a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Múzeumi Szervezeténél kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Nagy Norbert, Takács Gábor, Tarjányi László ásatási technikusok.

PÓPITY DÁNIEL

155. Felsőszentiván, Rémi-úti-dűlő, Szekeres-csatorna III.

(KÖH 72695)

(Bács-Kiskun megye) Sza, A, Á

A HT-108 jelű lelőhely Felsőszentiván belterületétől ÉNy-ra, a Rémi és Felsőszentiván közti műút Ny-i oldalán, a Szekeres-csatornától Ny-ra, egy É–D irányú magaslaton helyezkedik el. A lelőhely Ny-i szélét egy ÉNy–DK irányú földút, a K-i szélét a Szekeres-csatorna határolja. A Magyar–Horvát gázvezeték kivitelezési munkáinak megfigyelésekor a 94+170 és a 94+515 km-szelvények között objektumfeltárások kerültek elő. A feltáráshoz kapcsolódó terepbejárás, ill. az ásatás eredményei alapján a lelőhely egy 100–120×390 m-es területen helyezkedik el. Északi szélén és középső részén 2010. április 20–23. között végeztünk feltárást. A lehumusztolt 1824 m²-ből 1320 m² bizonyult régészeti pozitívnak.

A nyomvonalon 46 stratigráfiai egység (36 objektum) közül 23 árok, 18 gödör, 3 kemence, 1 ház és 1 cölöphely volt. A településobjektumok közül 7 szarmata vagy avar, 3 szarmata, 4 avar, 12 Árpád-kori és 20 – korhatározó leletanyag hiányában – ismeretlen korú volt.

Az egyetlen biztosan szarmata kori szabadtéri kemence a nyomvonal K-i részén helyezkedett el, míg az avar leletanyagú árkok és egy félig földbe mélyített ház a nyomvonal Ny-i szélén jelentkezett. A két korszak objektumai közötti, közel 250 m hosszú szakaszon olyan kerek alakú, egyenesen szűkülő vagy egyenesen bővülő falú tároló- és szemetesgödörök, ill. vízelvezető és kerítőárkok kerültek elő, melyek vagy lelet nélküliek voltak, vagy meghatározhatatlan korú, kézzel formált fazéktöredékek kerültek felszínre betöltésükből.